

Gradivum tenuit compede Sparta gravem,
Præpete privatione penna Victoriam Athenæ,
Quisque suis votis cogit adesse Deum.

26 Vanè quidem, & ridicule omnes, cum nulla ex his catenulis sperari victoriæ permansio, au securitas possit; & ut aliquam aliquando belligerantes sibi promittere valeant, ea, ut Onosander (k), & Leo Imperator (l) prudenter scribunt, ex justa bellandi causa, maturoque prius consilio perpensa, & ex Dei Auxilio, supplicibus votis, & orationibus præcedentibus (ut infra latius dicemus) auspicianda sit. Hic enim solus, ut Regius vates (m) cecinit, Rex magnus super omnem terram, subjecit populos nobis, & gentes sub pedibus nostris. Et secundum D. Augustin (n). quando pugnatur spectat, & partem, quam inspicit justam, ibi dat palmam. Unde & Salvianus (o) dicere potuit: Idèd Deus infirmis hostibus cuncto tradidit, ut ostenderet scilicet, non vires valere, sed causam.

27 Qnòd vel ipsi Athenienses, licet victoriæ alas ademerint, sæpè sæpius experti sunt, magno suo malo ceteris Nationibus indicantes, nullam Rempubliam instabiliorem esse, quam quæ sæpius arma tentaverit. Quoties enim in extremum discrimen Athenæ venerunt? à Persis exustæ, à Lacedæmoniis oppressæ, ac mœnibus spoliata. A Philippo fractæ, ab altero Philippo afflictæ: à Mitridate occissæ, & à Sylla tandem prope modum deletæ. Quin & Bellatrix illa Roma, quæ se Gentium omnium domitricem, & triumphatricem jactavit, à Tatio capta est, à Porsena obsessa, à Gallis incensa, à Pyrrho territa, ab Annibale concussa, suis denique civilibus armis dilacerata.

28 Unde Jacobus Bruck (p), armatam manum pingens, quæ armatum suis spinis hystricem tangit, & angit, quo symbolo, Bruchio non viso, vel non citato Saavedra Noster (q) in alium finem usus fuit, hoc Emblema composuit.

Nulla potens armis Respublica floruit inquam,
Armis alterius quin superata foret.
Armatum Armatus timeat, nec robore ferri,
Se efferat, in tuta sorte pericla latent.

29 Maneat ergo, bellum non esse facilè suscipiendum, nec certam pacem sperata victoria permutandam. Et de nulla res magis, aut crebrius deliberandum esse, quàm de bello, in quo bis peccare non licet, & ad quod Princeps vix descendere debet, etiam inevitabili necessitate permotus, nisi omnibus aliis primò remediis tentatis, & frustra consumptis. Cum nullum sit tan felix bellum, quo non potior iniqua pax sit, si sumptus, si discrimina, & reliqua damna, quæ ex illo provenire ostendimus, perpendamus, quæ verè satis hoc Monastico clausit ille qui dixit:

Tot mala sunt Bello, rutilo quot sydera celo.

30 Et prudentem quemque Principem monent (r), ut de jure suo citius decedat, quàm de summa periclitetur, & ut tantam fortunæ plagam levi lateris inflexione declinet.

31 Utrum autem, quo casu bellum excusari non potest, magis expediat, illud intra proprias provincias suscipere, vel in alienis, & hostilibus exercere? latè ad utramque partem ab omnibus ferè Politicis disputatur, & elegantem de hac quæstione dissertationem Nicolaus Vernulejus (s) scripsit. Frequentiusque in hanc ultimam iri solet, cui & Ego cum nostro Saavedra (t) calculum fero, si id occasio permissit, & in bellum indicentis, vel suscipientis voluntate consistat. Hac enim ratione, damna ipsius belli, quæ adèd lato sermone retulimus, in hostica, ut plurimum transferuntur, & bellum inferens, suos milites ad vigilandum, & fortiter dimicandum magis adstringit. Quam in rem cum plura testimonia, & divinarum atque humanarum Historiarum exempla, supra citati Auctores adducunt, contentus ero illud Romanorum expendere. De quibus Cicero (u) sic scripsit. Fuit proprium Populi Romani, longè à domo bellare, & propugnaculis Imperii, sociorum fortunas, non sua tecta defendere. Unde & Polybii (x) monitum fluxit, Bellum in hostile solum transferre, quantum possumus, debemus. Nam ea ratione magis terretur hostis, & ad sua tutelanda revocatur.

EM

(k) Onosand. cap. 4. Stratag.
(l) Leo Imper. in Tacit.
(m) Psalm. 146.
(n) D. August. epist. 194.
(o) Salvian. lib. 1. de provid.
(p) Bruch. in Emb. 2. p. Emb. 19.
(q) Saaved. Emp. 59.

(r) Jul. Ferrer. Agric. Sadolet filiar. Junius Scrib. Ayala. Menochius Marquez, & alii apud. Quignonium in addit ad dissert.
(s) Vernul. fol. 141. & seqq.
(t) Saaved. emp. 91. pag. 675.
(u) Cicero. pro legè manilia.
(x) Polyb. lib. 1. hist.

EMBLEMA XC.
REGUM BELLA POPULOS QUASSANT.

Ecce Notus, Boreasque furunt: Gravis imminet ira
Jamque in bella ruunt: iste flat, ille restat.
Quid faciat pelagus, ventis quatientibus undas?
Turbatur præceps: hinc furor, inde pavor.
Rex Aura imperii: Populus mare: prælia sævi
Dum Reges miscent, Plebs furit, audet, hiat,

COMMENTARIUS.

I T si de Belli damnis Lernæisque faucibus, aut facibus, satis dixisse videri possim, & pauciora dicere conveniret, si Deus pœcatorum Nobis tempora largiretur: cum tamen, proh dolor, per tot annorum curricula inter Christianos, & affines Principes unum bellum alterum trahat, & illorum finis, nec dum appareat, non verebor pluscula adhuc alia in eorum detestationem subnectere, & cum Poeta canente concinere.

Bella necant homines, faciunt sine honoribus Aras,
Urbis & agrorum depopulantur opes.
Ab pereat tanti fuerit qui criminis auctor,
Tristiaque bonanas misit ad arma manus.

2 Deumque, & ipsos simul Principes exorare, ut inter eos cesset Dominandi libido, nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, impacatus, atque implacabilis animus; feritas rebellandi, & si quæ similia his sunt, quæ in bellis jure culpantur, & ad pacatiorem mentem, & saniora consilia redacti, cognoscere incipiant, quietem suavissimam Populi, & tranquillam dispositionem regionum, ut bene Cassiodorus (b) admonuit, præcipuam gloriam, & eximium præconium esse Regnantium. Seque pro remedio, salute & conservatione, non pro strage, & internecione datos esse cunctorum.

3 Indeque Herculem, & præclaros olim Heroas, atque Imperatores Callinici cognomento, quòd Servatorem significat, ut Plutarchus (c), & alii (d) tradunt, esse gloriosos. Cujus se nullatenus dignos reddere poterunt, qui, ut cum Seneca (e) loquar, Ubi se tam Magnos, quàm audiunt, credunt, attrahunt supervacua, & indiscrimen omnium perventura bella, & se ipsos, ac suos pari-

Zzz 2

(a) D. August. epist. 207. in cap. quid culpatur. 23.
(b) Cassiod. lib. 5. epist. 39. & lib. 2. epist. 29. & lib. Seleuco. Procop. lib. 11. de bell. Pers. ubi de Justiniano. 6. epist. 23.
(c) Plutarch. in Coriol.
(d) Pindar. Od. 20. ubi de Hercule. Justin. lib. 38. ubi de
(e) Senec. lib. 6. de benef. cap. 30.

riter, tot damnis, periculis, atque ærumnis exponunt. Scientes, vel scire debentes, quòd (secundum antiquum Homeri (f) carmen, ab Aristophane (g), & Polybio (b) laudatum) prorsus est.

*Indignus legum auxilio, Laribusque, Tribuque,
Qui populos inter civilia suscitavit arma.*

4 Et secundum Ciceronem (i), *Nec privatos focos, nec publicas leges, nec libertatis jura carere habere potest, quem discordia, quem cædes civium, quem bellum cruentum delectat, eumque ex numero hominum ejiciendum, & ex finibus humane naturæ exterminandum.* Nec sine causa Poetas finxisse, bellum ab inferis per Furias imitari, quod tantum malorum agmen secum trahit, & quicquid est verò Religionis, quicquid bonarum legum, quicquid civilis disciplinæ, quicquid proborum morum, quicquid honestarum artium, militaris licentia corruptit, & Christianorum vires opesque, plaudentibus, è diverso, nostræ Fidei hostibus labefactat.

5 Unde hos Aulæ Martis asseclas, & servientis discordiæ effectus, atque flagella, pulchrè describit post Virgilium (k) Statius Papinius (l), sic inquit.

*Primis salit impetus ardens.
E foribus cæcumque nefas: occultisque ensibus adstant
Insidiæ, geminumque tenens discordia ferrum.
Innumerus strepit Aula minis. Tristissima virtus,
Stat melio, lætusque furor, vulgusque cruento
Mors armata sedet.*

6 Et pulchrius Petronius (m) Arbiter in Satyrico, Bellonæ, flagellum, & Discordiæ faciem attribuens, quibus Orbem, dum bellis concutitur, divexant, vastant, & populantur his verbis.

*Intremuere tubæ, scisso discordia crine,
Extulit ad superos stigmam caput, hujus in ore,
Concretus sanguis contusaque lumina flebant:
Stabant irati scabra rubigine dentes,
Tabo lingua fluens, obsessa Draconibus ora,
Atque intortito laceratam pectore vestem,
Sanguinea tremulam quatiebat lampada dextra, &c.
Quam cum sanguineo sequitur Bellona flagello.*

7 Aristides (n) etiam à Lilio Giraldo relatus, eisdem fermè verbis discordiam, & seditio-nem describit. Et si qua est fides historiis (o), sub Theodosio Imperatore, Antiochiæ, nocte, precedente diem, quò ibi seditio mota fuit, populo concitato contra Imperatorem, spectum mulieris visum est, magnitudine inusitatum, & aspectu horrendum, quod quidem in sublimi per civitatis plateas discurrens, aërem flagello horrissono verberabat, ut quemadmodum ad iram feras incitant ii, qui operam suam ad hujusmodi spectacula navant, ita hanc seditio-nem, dæmonum insidiis, Genius aliquis malus commovisse videri posset.

8 Quæ sanè mala cum frequentius ob Principum dissidia, & conflictationes, in suos populos deriverent, sæpeque acciderat, ut maxima illorum pars ad eos redeat, ad quos nihil pertinet bellum, quibusque invitis, & abominantibus illud geritur, præclara mihi ad hoc denotandum ac dehortandum similitudo visa est ea, quam Joachimus Camerarius (p) excogitavit, & in Emblema deduxit, ex duobus lignis, sive bacillis lauri, vel hederæ quorum, juxta Plinium (q), & alios (r), hæc est natura, ut inter se collisis, ignis eliciatur, & se mutuo succendant, cum lemmate, *vim ex vi.* Et hoc Disticho.

*Damna dat, atque facit vis vi collisa Potentum,
Rumorum atritu, ut flamma resultat edax.*

Sed nec minus hæc, quam præsens hoc nostrum Emblema figurat, ex contrariis ventis, suis furiosis, ac vehementibus flatibus, mare, aliàs quietum, & placidum perturbantibus, ejusque undas, malefidasque carinas, nihil tale commeritas, sursum ac deorsum diris tempestatibus agitantibus. Cui faciem D. Chrisostomus (s) præbuit, qui in quadam homilia sic habet. *Quemadmodum certantibus ventis mare concutitur, sic Regibus adversantibus sibi, populus Regni vexatur, & Osseas (t) dum dixit: Ventum seminabunt, & turbinem mentet.*

9 Etenim, ut in corpore humano capitis morbi, & dolores reliqua membra conturbant, sic in mixto Reipublicæ, Principum commotiones, & contentiones, totum Regnum afficiunt, & quam

(f) Hom. 9. Iliad.

(g) Aristoph. in dramate de pace.

(b) Polyb. lib. 12.

(i) Cicer. Philip. 13.

(k) Virgil. 1. 6. 7. & 8. Æneid.

(l) Stat. Theb. 7.

(m) Petron. in Satyr. in carm. de bell. civil.

(n) Aristid. apud Gyrard. de dit gent. pag. 32.

(o) Nicephor. lib. 9. cap. 42. & alii in vita Theodor. Mag.

(p) Joachim. Camer. cent. 1. Embl. 33.

(q) Plin. lib. 16. cap. 40.

(r) Sen. lib. 2. nat. quæst. cap. 22. Lucret. lib. 5.

(s) D. Chrys. hom. 2. oper. imperf.

(t) Osseas. 8. 7.

verum est illud Carmen ostendunt.

Quicquid delirant Reges plebuntur Achivi.

10 Quod Horatius (u) ex Homeri Odissea desumpsit, & jam in Adagium versum, pluribus illustrat Erasmus (x), inquit, cujuslibet peccati, vel erroribus à Regibus admissi, eorum subditos pœnas pati, luere, ac sustinere, & exemplum Davidis (y), & Agamenonis (z) adducens de quibus supra mentionem feci (a).

11 Hujusque rei rationem elegantem tradit Justinus Martyr (b) à P. Francisco de Mendoza, & à me supra alio (c) in loco relatus, & memorabile exemplum Rodericus Archiepiscopus Toletanus (d), in miserabile totius Hispaniæ nostræ calamitate, quam ob Ruderici Regis sui inconsultas actiones, & enormia alia scelera passa fuit, ipsamque, *Bello miserabiliter consumato, fletu madidam, ululato clamorosa, advenis hospitam, civibus peregrinam, nudatam incolis, orbatam filiis, confusam barbaris, infectam sanguine, stupidam vulnere, & suorum solatio desolatam effecit.*

12 Et in hoc ipsum respiciens Cassiodorus (e) Duos Reges inter se certare gestientes, hac ratione, inter alias, ad Pacem hortatur. *Non leviter Regna vestra quassatis, si data partibus libertate confligitis. Virtus vestra patriæ non fiat inopinata calamitas: quia grandis invidia est Regum in causis levibus gravis ruina populorum.*

13 Et Andreas Canonherius (f) post plures alios Auctores relatos, qui has Bellorum clades, & subditorum damna ob Regum dissidia, & conflictationes referunt, & exaggerant, prudenter considerat, quòd quemadmodum pestis, quàm Deus (ut Erasmus (g) ait) nostris offensus criminibus, noxio syderum influxu, & temporum alteratione, sub concavo Orbis Lunæ excitat, est omnium morborum terribissimus, quia latius grassatur, civitates, & provincias depopulatur, in universo orbe, hominum atque armentorum stragem miserabilem edit, ac gravissima vitæ politica incommoda afert: nam à Sacerdotibus sacra munia deseruntur, ab artificibus artes, opera, ac gymnasia puerorum intermituntur; parentibus, affinis, ac propinquis mutua auxilia denegantur, matrimonium accessus, congressus, colloquutiones interduntur, civitates à civibus relinquuntur, commercia conquiescunt, supellex à latronibus diripiuntur, rerum convectiones tolluntur, vetera nec venduntur, nec emuntur, carceres recluduntur, omniaque metu, timore, merore conturbantur. Sic bellum est omnium morborum Politicorum pernitiosissimum: nihilque crudelius, truculentius, ac molestius est in rerum natura impio, ac scelesto bello. Nam furiosi, ac truculenti milites templa expilant, nobilissimas familias ad miserandam deducunt egestatem, proterunt segetes, vina ac cervisia spargunt, rusticorum supellectilem flammis absumunt, divina inexpiabili scelere pollunt, familiares jugulant, & in eos, quos tueri, ac tegere deberent, quovis immanissimo hoste crudelius debacchantur, agros depopulantur, in armenta, ac pecudes sæviunt, arboris succidunt, vineas proculcant, puellas vitiant, domos libidinibus, contumeliis, opprobriis, ac injuriis implent, mulieres rapiunt, vel contaminant, pavimenta puerorum, ac innocentium sanguine natant, parietibus, ac columnis non parcunt, urbes suffocant, vastant, diripiunt, ac funditus evertunt: civitates tectis denudant, terrores, minas denuntiant, ac omnibus pericula intendunt, res humanas sursum, ac deorsum miscunt, omnibusque rebus igne, & ferro vastitatem inferunt. Tandem bellum universum statum politicum corrumpit, perturbat, ac omnium scelerum, flagitiorum maleficiorum, ac delictorum genera homines docet.

14 His addi possunt similia ferè verba, quæ de eorundem bellorum damnis, & detestatione Noster Saavedra (h) novissimè congerit, inquit, quòd, *Con ellas se descomponen el orden, i armonia de la Republica: la Religion se muda: la Justicia se perturba: las leyes obedecen: la amistad, y parentesco se confunden: las artes se olvidan: la cultura se pierde: el comercio se retira: las ciudades se destruyen, i los dominios se alteran. I que por esto el Rey Don Alonso (k) llamó à la guerra, estrañamiento de paz, è movimiento de las cosas quedas, è destruímiento de las compuestas.*

15 Atque hoc plane est, quod apud Plutarchum (l) dixit Archidamus, *Bellum non querit diffinita, & Recentior alter (m), Bellum statuta non habet, quippe quia, ut Quintus Curtius (n) inquit, etiam naturæ jura in contrarium mutat, & secundum vulgatum illud, sed semper memoria tenendum, Ciceronis, Silent leges inter arma, nec se expectari jubent, cum ei qui expectare velit, antè injusta pœna luenda sit, quàm justa repetenda. Quem sequutus Valerius Maximus (o), eandem sententiam his verbis expressit. *Inter armorum, namque strepitum, verba juris civilis exau-**

(u) Horat. lib. 1. epist. 1. ad Col.

(x) Eras. in Adag. pag. 730.

(y) Reg. 2. 24. Paralip. 1. cap. 21.

(z) Joseph. 7. antiq. cap. 13.

(a) Sup. in Com. Embl. 23.

(b) D. Just. orat. 128. ad Oribod. Mend. in annot. pro-

am. ad 1. lib. Reg. ann. 7. scilicet 7. in fin.

(c) Ego dist. Emb. 23.

(d) Rod. Tol. lib. 3. cap. 21.

(e) Cassiod. lib. 3. epist. 4.

(f) Canonher. 1. tom. pag. 553.

(g) Eras. dist. Adag. pag. 730.

(h) Saaved. Emp. 74. pag. 568.

(i) L. 1. tit. 23. part. 2.

(k) Plut. in apoph.

(l) Strad. de bell. Belg. lib. 1.

(m) Curt. lib. 9.

(n) Cicer. pro Milon.

(o) Valer. Max. lib. 5. cap. 2.

dire non possunt, & Tacitus (p) his. In pace causæ, & merita spectantur: ubi bellum ingruit, innocentes, ac innocui, iusta cadunt. Ennodius (q) quoque sic. Præliis temperantiam nullus annectit, statuta sunt dimicantium, quidquid non licet, nunc licere.

16 Quodque pejus est, & magis dolendum, huiusmodi calamitates non solum per incursum, excessumve hostium, verum & ab ipsis nostris militibus generantur, quorum petulantia, effrenataque libidini, & rapacitati, nihil non subjacet, ubi semel in numeros sunt relati. Sive iter agant, sive in rusticorum vicis, & oppidis hospitentur, vel instati vis castra metentur, ut Ulpianus I. C. insinuat (r), de hac lascivia mentionem faciens, & latè Rævardus (s), & Radulphus Fornorius (t) prosequuntur, & ante eos Joan. Nevizanus (u), plura de his damnis, & sumpta, eorum causa, aliquoties ab oppidanis vindicta, recensens, Aurelianique, Tamberlani, & aliorum Imperatorum severitatem, ad hanc licentiam cohibendam, renovari desiderans, & laxatam, luxatamque valdè, in hoc, ut in aliis, militarem disciplinam, quæ secundum Valerium Maximum (x). *Aspero, & abscesso castigationis genere indiget.* In usum reduci percipiens.

17 Quibus accedit, Rusticanos, his quotidie damnis, & injuriis oppressos, & facultatibus, sæpè etiam filiabus, & uxoribus spoliatos, suis relictis paupertinis domunculis, peiores ipsis militibus fieri, & ira percitos, ad similia, vel majora scelera perpetranda, desperatos accendi, ut benè oboluit, & eleganti carmine doluit Michael Hospitalius (y), sic inquit.

Quid autem

Quid miser ille bonis prorsus spoliatus, avito
Pulsus agro? Miseros unâ cum conjuge natos,
Exilii secum comites agit, utque Leona,
Cui sub rupe cava parvi stabulantur alumi
Fertur acerba minans pecori, pecorisque magistris,
Haud secus ille suos cernens perisse labores,
Exhaustam cellam, vacua horrea frugibus, omne
Instrumentum agri, & villæ cum bobus ademptum,
Nihil adeo superesse, famem quo pellere possit:
Nec tam mente suam reputans, quam conjugis, atque
Natorum exitium, subito capit arma furore,
Non assueta prius. Quicumque fit obvius illi,
Notus, an ignotus refert nihil, hostis, amicus,
Sternit, & insontem spoliat, nudamque relinquit,
Agresti ingenio, nihil importunius usquam est.

17 Ut omittam incertum, sæpeque, aut semper potius, ex utraque parte cruentum, & lachrymosum bellorum exitum, à Regibus conflictantibus initorum, qui tandem docet, magno omnium malo in illa prorumpi, cum victi, & victores æqualem Martem mortemque perpeti soleant, & in pari fermè, damno, & calamitate manere, ut Græcum illud verè verbum ostendit. *Qui vivit perit, plorant qui succubere.* Quod inter sua Adagia reposuit Erasmus (z), exemplum in pugna apud Cheroneam inter Athenienses, & Thebanos commissa, proponens in qua omnes pariter perierunt, & in bello Trojano, per tot annos, pro quadam mala muliercula gesto, quod non minus exitiosum Græcis victoribus, quam Trojanis victis fuisse, illius Scriptores post Homerum enarrant. Quod & ipsum, pluribus aliis relictis, in memorabili illo prælio Ravenatensi, tempore Julii II. Roman. Pontificis anno 1512. contigisse, ultra alios refert Julius Ferretus (a), se ejus oculatum testem fuisse inquit, & triginta, aut plura hominum millia utrinque succubuisse, ita ut licet Galli se victores mansisse jactaverint, gravem, quam passi fuerunt, jacturam hucusque sentire, & dolere non desinant. Additque, quod magis mirere, occisorum corpora, qui pro Ecclesiæ parte pugnarunt, sursum versa, & cælum veluti apertis oculis spectantia, reperta fuisse, Gallorum autem & aliorum adversæ factionis, deorsum jacentia, & miserando aspectu, æternas, quas jam patiebantur pœnas, veluti denotantia.

18 Est & aliud Proverbium, *Testa collisa testæ*, quod idem Erasmus (b) usurpari solere inquit, cum duo utriusque malo conflictantur, ut inter belligerantes contigit. Cum numquam pereat uterque: aut certè neuter, absque gravissimo damno discedat. Ex quo simili, eo non relato, Dyonisius Batillius (c) hoc, valdè ad nostrum conducens, Emblema confecit, pictis duabus tes-

(p) Tacit. 1. Annal.

(q) Ennod. in vita Epiphani. cap. 48.

(r) Ulp. in leg. ex conducto 16. vers. Si vero. D. locat.

(s) Revar. 3. conject. cap. 6.

(t) Forn. 1. quot. cap. 29.

(u) Nevizan. in ryl. sup. lib. 4. ex num. 136. Dam-

houd. in prax. crim. pag. 105. in fin. & pag. 137. & seqq.

ubi adducit carmina de laude bonorum militum, & detesta-

tionem malorum.

(x) Valer. Max. lib. 2. cap. 2.

(y) Hospital. lib. 5. poem. in epist. ad Duem Loth.

(z) Erasmi. in Adag. pag. 706.

(a) Ferret. de bello, pag. 151. refert etiam hoc excidium

Saaved. Empr. pag.

(b) Erasmi. dicta pag. 706.

(c) Batill. Emb. 25.

taceis ollis in flumine nantibus, & se se mutuo impetu collidentibus.

Dum paribus luteæ, concurrunt viribus ollæ,

In varias partes utraque quassa perit.

Hanc finem inveniunt belli sæpissimè Reges

Cum victo victor sorte caditque pari.

19 Neque abest optimum, etiam simile ex Plinii (d) pœnu desumptum, dimicationis inter Draconem, & Elephantem, eum esse finem tradentis, ut ille hunc circumflexus cruribus ambiat, & venenatis morsibus perimat; hic autem victus, corruens, suo immani pondere complexum draconem elidat, sic utroque æqualiter percunte, nobisque exemplum præstante, eundem exitum sæpè numero has, de quibus agimus, Regum inter se belligerantium conflictationes habere solere, dum aliis in alios furentibus, seque invicem lacessentibus, victis ac victoribus finis æquè maturus contingat, utraque parte perimente, & intereunte, damnumque mutuis stragibus dante, ac pariter accipiente. Quod etiam Batillius (e) in Emblema, Plinio non laudato, deduxit, & his versibus concinavit.

Qualis ubi caudæ spatiosi corporis hostem est

Complexus, nodis implicuitque Draco.

Jam se victorem credit, simul ipse ruentis

Mole feræ presus terga caputque perit:

Sic pereunt nostri per mutua vulnera cives

Victoresque simul victi, & utrique cadunt.

20 Et in eisdem bellorum damnis referendis, & deplorandis multus est quoque Paulus Orosius (f), ea, Dei flagella ob peccata hominum vocans. Multus etiam Tertullianus (g), qui tamen considerat, aliquando à Deo tamquam scopas, & quidem asperrimas ad purgandum mundum immitti, cum multoties homines onerosi sumus, & vix nobis elementa sufficiunt, & hæc in verba concludens. *Re vera lues, & fames, & bella, & voragines civitatum, pro remedio deputanda, tamquam tonsura insolescentis generis humani, &c.*

21 Quæ omnia eò tendunt, ut Christiani Principes, quantum fieri possit, à bellis abstineant, quæ in se tot damna, & incommoda, tum ipsorum, tum præcipuè populorum suorum continent, sciuntque, juxta Cassiodori (h) consilium. *Moderationem providam esse, quæ gentes servat, & tunc solum utile ad arma concurrere, cum locum apud adversarium justitia, non potest invenire.* Deoque rationem de subditis reddituros, quos bellis non necessariis diripendos, concutiendos, vel perimendos objecerint, ut pluribus omnes utriusque Scholæ (i), quos latè alibi citavi demonstrant, & notandis, ac tremendis planè verbis in revelatione quadam Divæ Brigitæ (k), omnino legenda, & jam à Nostro pio, & docto Eusebio Noriemburgio (l) relata, continetur, ubi Reges comminatur, qui tot damnis, & malis subditos vexant, quia non curant quot millia moriantur dum, tamen ipsi possint superbiam suam dilatare, &c.

22 An autem, & quando, possit Princeps subditos sibi homines (etiam invitos) ad bella compellere, & periculo mortis exponere? alibi (m) pluribus relatis, exposui, & Utopiensium morem, peregrinos conducentium, ex Thoma Moro recolui. Pluraque de hoc argumento dicere supersedeo, quoniam de illo integrum satisque dolatum, e multò pumice expolito librum edere parat D. D. Joan. Suarius de Mendoza Indici, apud Hispalenses Prætorii meritissimus Consul, & mihi multis ab hinc annis ob omnigenam eruditionem, & avidam selectorum librorum exquirendorum, & legendorum curam, plurimi habitus.

EM-

(d) Plin. lib. 8. cap. 12.

(e) Batill. Emb. 16. Tacit. 1. ann. Pernitiem aliis, ac postremum sibi invenere.

(f) Orosius lib. 1. cap. 1.

(g) Tertulian. in lib. de anima.

(h) Cassiodor. lib. 3. epist. 1.

(i) D. Thom. Sotus, Vict. Valenc. Molin. Cynus. Bel-

lin. Greg. Lop. Cova. & alii apud Me 2. tom. num. 1. cap-

te 15. num. 61. & seqq.

(k) Brigit. lib. 8. cap. 56.

(l) Euseb. in Theopol. pag. 328.

(m) Ego 2. tom. lib. 1. cap. 13. num. 62. & seqq. ubi plures adduco & Thom. Morum in utopia lib. 2. & Vide etiam Per. Greg. lib. 11. de Repub. cap. 3. Lips. 5. Polit. cap. 9. Berneg. ad Tacit. quart. 72.

EMBLEMA LCI.

BELLI INTER FINITIMOS REGES PERICULUM.

Ecce hic Cybindum pugnans Jovis implicat ales;
Complicat ille sinus: pulsat uterque solum.
Interea venator adest, ac pressit, & illi,
Cernunt, quando minus pertimere, necem.
Sic vicina duo miscent cum prælia Reges,
Hostibus externis illic præda cadent.

COMMENTARIUS.

1 On solum hæc, quæ diximus mala, bella progenerant, verum, & Reges inter quos exercentur, præsertim Christianos, & finitimos, attritis invicem viribus, externis, & infidelibus in prædam exponunt, eosque sibi formidabiles reddunt, quibus ipsi, mutuo se juvantes, formidini essent. Nulla enim quamvis minima Natio citò potest ab adversariis deleri, nisi prius propriis se ipsam simultatibus extenuaverit, nihilque civilibus, & intestinis odiis, & præliis ad invitandos ditandosque hostes efficacius existit.

2 Sunt quippe multi, qui, ut Aristophanes (a) ait, dum quieta sunt stagna, nullas anguillas venari, piscarive possunt, sed cœnum ubi hæc, & illac subverterint, magnam faciunt capturam; vel vulturum instar, alienas simultares, & calamitates expectant, & spectant, & ex occisorum cadaveribus suum uterum implent. Quo simili usus Florentius Schoonhovius (b) hoc Emblema composuit.

In sua victrici dum sævit viscera ferro
Patria, & innocuo terra cruore rubet,
Vultur adest subito, defuncta cadavera pascens,
Quodque aliis damno est, hinc sibi lucra petit:
Crassari quò tuta queat ad munia opesque,
Civica deposcit prælia seditio.

3 Satisque hoc novit, & docuit Tacitus (c), omnium Politicorum antesignanus, inquam, Nihil hostibus præstare majus fortunam posse, quam adversariorum discordiam; & Vegetius (d) monens, sapientis Ducis esse, discordiarum causas inter hostes disseminare. Neque idem ipsum latuit Sallustium (e), qui non contentus celebrem, illam sententiam protulisse, quæ jam loco Adagii (f) usurpatur, Concordia res parvæ crescunt, discordia maxime dilabuntur, de sua Romana Republ. veluti vaticinans, dixit, tunc exteris in prædam cesseram, cum ipsa in se ipsam intestinis bellis sævierit, sic inquam: Ego sic existimo, quoniam omnia orta intereunt, qua tempestate urbi Romane fatum exci-

(a) Aristoph. in equit.
(b) Schoonh. Embl. 4. pag. 13.
(c) Tacit. de mor. German.

(d) Veget. de re milit. lib. 3. cap. 10.
(e) Sallust. in Catilin.
(f) Erasm. in Adag. p. 124.

dii adventarit, civis cum civibus manus conserturos. Ita defessos, atque exangues, Regi prædæ futuros. Aliter non orbis terrarum, neque cunctæ gentes conglobatæ, movere, aut contudere queant hoc imperium.

4 Quod cum postea reipsa contigerit, & Romani, relicis hostibus, in sua viscera ferrum convertere cœpissent, & ut Lucanus (g) canit, vel luget.

Cognatas acies, infestisque obviam signis
Signa, pares aquilas, & præminantia pilis.

Statim præcipiti cursu imperium in improperium mutarunt, & genibus, quibus atea dominabantur, patere, & parere, sæpèque sæpius, victrici olim lauro deposito, herbam mansue dare coacti fuerunt.

5 Apud Isaiam (h) quoque, hac via, sive plaga, se Egyptios percussurum & deleturum Dominus comminatur, Et concurrere faciam Egyptios adversus Egyptios: & pugnet vir contra fratrem suum, & vir contra amicum suum, civitas adversus civitatem, Regnum adversus Regnum. Et dirumpetur spiritus Egypti in visceribus ejus, & consilium ejus præcipitabo.

6 Extantque plura alia antiqua recentioraque exempla apud plures alios, quæ hoc argumento pertractant. Quod Alcianus (i), ex Gobiæ apologo, depicta collocatione leæ, & apri, quàm vultur arbori insidens, expectat, hoc Emblemate designavit.

Cum sævis ruerent in mutua vulnera telis,
Ungue Leena ferox, dente timendus aper;
Occurrit vultur spectatum, & prædæ captat;
Gloria victoris, prædæ futura sua est.

7 Schoonhovius (k) etiam, ultra illud, quod supra retulimus, & in hoc Alati recidit, aliud addidit, ad ejusdem discordiæ effectum significandum, quod sic habet.

Prædæ duos inter fuit olim splendida sturnos,
Hanc erat auxilio nactus uterque suo.
Dividere hanc tentant, oritur discordia præceps,
Que socios trahit ad bella gerenda animos:
Mirus hæc spectans, trepidantibus advolat alis,
Cumque sua prædæ victor utrumque rapit:
Scilicet est hosti facilis victoria, quando
Discordes populi civica bella movent.

8 Ego verò, ex Erasmi (l) similibus, & Adagiis, hoc, quod vides Lectr, deduxi, Cybindum cum Aquila pugnantem depingens, quæ in pugna, dum se invicem alis, & unguibus valide implicat, volandi facultatem amittunt, & in terram lapsi, pastoribus, vel aucupibus faciem, & gratam exhibent prædam. Est autem Cybindus, quem alii Cymum, alii Cymindum, vel Cymendem appellant, ut post Aristotelem (m), & alios Gesnerus (n) scribit, avis interdiu arò apparens, quia non clarè videt, nigro colore, accipitris magnitudine, forma longa ac tenui, ut noctu venatur, ut aquila, & cum ea bellum gerit internecinum, eoque modo, quo dixi, coherentes, sæpè numero preendi solent. Unde Erasmus aptè subnectit. Ita fit aliquoties, ut dum mutum inter se odium exercent Principes, utrique subvertantur, tertio quopiam invadente.

9 Quod Claudius Minoes (o), magno suo malo Christianos Principes exptos fuisse, tradit, cum inter se decertantes, Solimanum Turcam, quasi expectatorem habuerunt, quò statim in Germaniam irrupens, ingenti totius Christianæ Reipub. calamitate, suam non parum ditionem adauxit. Eoque respexisse putat Alcianum in Emblemate supra relato, licet illius eudendæ causam non aperuerit. Quam tamen Georgius Sabinus (p), qui eodem tempore vixit, sub simili alio Emblemate, hoc hexasticho prosequutus est.

Mutua discordes faciebant prælia turdi,
Acris, & alitibus pugna duobus erat.
Vidit ut amborum prædæ certamina nisus,
Unguibus, & rostro dilaniavit aves.
Sic modo dum faciunt discordes prælia Reges,
Turcius Europe diripit hostis opes.

10 Et est valde communis, & frequens apud varios Auctores hic idem dolus, & de Christianis Principibus querimonia, quibus inter se, ut cum Lucano (q) loquar.

Bella geri placuit, nullos habitura triumphos.

Aaaa

Quæ

(g) Lucan. 1. Phars.
(h) Isai. 19.
(i) Alcian. Embl. 125.
(k) Schoonh. Embl. 69.
(l) Erasm. in siml. 66. in Adag. Scarabæus Aquil. quærit, p. 719.

(m) Aristot. de hist. animal. lib. cap. 12.
(n) Gesner. de avib. p. 48.
(o) Minoes in Alcian. dist. Embl. 125.
(p) Georg. Sabin. apud Min. ut supr.
(q) Lucan. 1. Phars. in princ.

Quæ quidem, si junctis viribus in Turcas, & alios infideles, hæreticosve converterent.

Unde venit Titan, & nox ubi sidera condit,
Quaque dies medius flagrantibus æstuat horis,
Et quæ Bruma rigens, & nescia vere remitti,
Astringit Scythicum glaciali frigore pontum:
Subjuga jam Seres, jam barbarus isset Araxes,
Et gens si qua facit nascentis conscia Nil.

11 Indequè, ut piè, & prudenter inquit Bartholomæus Facius (r), triumphos, ac nomen sempiternum, veramque, solidam, & constantem omnium opinione gloriam consequi possent, quàm in se habet bellum, quod contra Barbaras gentes, contra Religionis nostræ hostes atrocissimos suscipitur, ac geritur; in quo qui interficitur, magnum pietatis locum apud Deum immortalem sibi vindicat.

12 Alia similia monita habentur in pluribus orationibus suasoriis ad bellum contra Turcas suscipiendum, quas in unum volumen rededit Grossianus Typographus anno 1603. ubi inter alias enicat illa Baptistæ Mantuani, carminibus scripta, quæ sic exorditur.

O malè consultæ gentes, cognomine tantum
Christiane, scelerum altrices, fraudumque magistræ:
Oblite commune bonum: fremit undique Marcors,
Et conjurati Regis Orientis, & Austri,
Ac Boreæ, contra vestrum Regemque Deumque,
Et vos arma magis tentare domestica vultis,
Baccarique intra vestros, sine fine, Penates?
O Christi concussa domus: jam plurima in isto
Seculæ agis baratro, &c.

Cui concinens alter, qui idem argumentum tractavit, Christum precatur, ut in Christianis Principibus nova pectora fingat, atque refingat.

Cum vitis que bella gerant justissima, quæque
A recto caveant defletere tramite vitæ,
Heu, quàm miseros densissima turba malorum
Circumstat, quàm Turca ferox, atque efferus hostis,
Usque ab Hiperboreis progressus milite campis
Imminet (heu) nostris cervicibus, omnia bello
Infestans tristi, & furiali concitus æstro,
Christiadum rabidè jugulum, per viscera pascens.

13 Sed, & melius adhuc Franciscus Franchinus homo Italus, nominatim de Christianissimis, & Catholicis Galliæ, & Hispaniæ nostræ Regibus agens, ad quos præcipuè Nos nostra hæc commenta dirigimus, sequentibus carminibus in eandem confederationem hortatur, quæ apud Claudium Minoem (s) habentur, ceterum quia valdè ad nostram thesim conducunt, hiè omitti non possunt.

Gallia cui paret, cui paret bellica tellus,
Jam conferre manum Marte furente parant.
Tanque animis, & tam concurrunt fortibus armis,
Turbidus, ut jam jam sanguine Sabis eat.
Et tamen anborum cervicibus imminet hostis
Thracius, in pharetris acer, & acer equis,
Qui majus nil mente petit, nil voce precatur,
Quàm simul ut pugnent hi duo Marte pari,
Sperat enim nostris confractis viribus, omnem
Europam parvo posse labore premi,
Ne, Reges, ne tantæ animis discordibus ire,
Ne gerite hostili bella petita prece,
Illius in vires, & pectora vertite ferrum,
Sternere qui telis audet utriusque suis.
Roma rogat, Paulusque rogat, datque arma, dat auxilium
Paulus, & ad tantæ præmia laudis open,
Tu Deus, ex alto qui prospicis omnia celo,
Quique vides maneat quanta ruina tuos.
Consule militibus sacris, & consule templis:
His ducibus prohibe bella cruenta geri,

Hi

(r) Barthol. Facius lib. 10. histor.

(s) Minoes ad Embl. Alciat. 125.

Hi pietate graves, duo sunt lumina pacis,
Hi duo sunt belli fulmina magne Pater,
Ifer te medium, liquidis da nubibus imbres,
Fac rapidum tumidis flumen inundet aquis:
E castris anbosque jube discedere ab armis,
Coge domum armipotens alter & alter eat:
Seque putet neuter victum, sed jactet uterque
Victorem Populis se rediisse suis (t).

15 Quod si adhuc Gallia externis monitoribus non acquiescit, audiat precor Gallum Petrum Costalium (u), qui in uno ex suis Pegmatiss, sub felici Nocturæ auspicio, cum Turcis bellandum ab eisdem Regibus, ita in carmine inquit:

Oppida collatis invadite Turcica signis
Reges: vos etenim summa trophæa manet:
Cernite sperati præsentia certa triumphi:
Vobis à dextra Noctua venit avis.

16 Et postea in commentario subjungit: Non esse ferendum vetus illud, & justum Christianæ Fidei patrimonium, nobisque à Majoribus hæreditarium, hominum nefariorum audacia violari, & diripi, quibus non tantum cum Religione nostra (hanc enim, vel ipsa natura oderunt) sed cum reliquis virtutibus perpetua semper dimicatio fuit: qui veterem illam Græciam, sapientiæ, & humanitatis omnis thesaurum, qui florentissimas Asiæ civitates, in quibus primum clara voce, & incredibili constantia de Religione Christi decreta præscripta sunt, tanto studio, & admirabili consensione bonorum omnium, qui Christianorum Conventus frequentes Oriente toto funditus deleverunt, hi tandem nostrorum hominum patientia abuti possint, horum scelus, & impietas in oculis, in auribus, in lateribus Regum, & Principum versari permittatur.

17 Ac planè cum tam Hispaniæ, quàm Franciæ Reges se Hierosolymitani Regni legitimos successores, jam dudum esse contendant, ut ex traditis à Borrello (x), Cassano, & aliis (y) colligi potest, præclare quoque monet Franciscus Zipæus (z) longè melius futurum fore, de eo recuperando, & glorioso Christi Domini Sepulchro nobis asserendo, quàm de vacuo, & nudo nomine decertare.

18 Quibus accedit, Christianissimos etiam Galliæ Reges gloriari solere, se Imperii Constantinopolitani titulo ab Alexandro VI. Roman. Pontif. fuisse donatos, ut Cassanus (a) tradit, & Bzovius (b) insinuat, quod si verum est, longè etiam utilius, & gloriosius ipsis existeret, in eosdem Turcas arma movere, ibique, invidente, impediēteve nemine, sed potius plaudentibus omnibus, amplissimum illud imperium injustè Christianis ereptum, Christianissimæ Coronæ suæ non solum verbo, sed reipsa, ingenitis sibi bellicis ardoribus, aggregare.

19 Maximè cum ex traditione Joachimi Abbatis (c), & aliorum, sibi promissum supra Lunam Imperium Liliorumque suorum efflorescentiam augerentur, indeque omen sumere soleant, se Turcas, & Hottomanos subjugaturos, ut seriò Balthasar de Vias (d) scriptum reliquit, & in una ex suis Sylvis his carminibus innuit.

Ac nisi me fallant, quæ pendent omnia fuis,
Jam fessa casura manu, vix Thracia Pheba,
Bis quater in Turcas ostendet cornua lustris,
Cum bellum furieque truces, & tristes Erymnis
Auferet Hottomanæ Byzantia nomina genti.

20 Sed vereor ne se hac, quàm jactant, divina promissione indignos reddiderint, eive obicem opposuerint, dum pessimum Francisci I. exemplum sequuti, cum ipsis Turcis, quos delere debuerant, dexteram jungunt, execrandisque fœderibus adversus gloriosos Hispaniæ nostræ Reges, & alios Christianos Principes mutuum fidem, atque opem obstringunt, sub tremendo, & nefario illo jurejurando, cujus turpissimam formulam Busquerius (e), Surlus (f), Colluraeus (g), & alii ad literam referunt, & Ego hic transcribere nolo, quia vel ad solam ejus lectionem, vel auditionem cœli (ut iidem Auctores piè referunt) obstupescunt, subdentes, plures ejusdem Francisci subditos, eo intellecto, exhorruisse, ac rebellasse, & Antonium Pratum, Magnum ejus Cancellarium, illud sigillare noluisse, apertè professum, sigillum in hanc usum sibi concredidit non esse, & se prius mortuum

Aaaa 2 tuum

(t) Orationes pro hoc à Turcis quotidie fieri refert Carolus Garcias in lib. de opposit. Gall. & Hisp. in præfat. & vide alia de utilit. hujus confederationis apud Honor. in Theat. Polit. 2. part. fol. 26. & 27. & Waremun. in tractat. de fœderibus, pag. 55.

(u) Costal. in Pegmat. pag. 225.

(x) Borrel. de præst. Reg. Cathol. num. 46. ex num. 23.

(y) Cassan. de Jurid. Sall. lib. 2. cap. 5.

(z) Zip. contra Cassan. pag. 260.

(a) Cassan. supr. pag. 263.

(b) Bzovius. ann. 1495.

(c) Joach. Abbas supr. Itai. cap. 3.

(d) Vias in Sylva ult. pag. 419. in gloss. & in carm. pagin. 381.

(e) Philip. Busquerius Francisc. in orat. de terra Sancta.

(f) Surlus ann. 544.

(g) Colluraeus. in Disinganis politicis.

tuum fuisse optare, quam infandam hanc actionem videre, & in tempora adeo infelicia, & deplorata vitam protrahere. Quod tandem idem ipse Franciscus serio, serò licet, agnovit, dum in extremis agens, ut ipsius Gallia Scriptores, & alii (h) passim literis produnt, ob impium hoc scelus alium ingemuit, & ferè divinæ miserationis desperatus, occubuit.

21 Est enim, & esse debet apud omnes Catholicos, & Orthodoxos Principes, hæc Regula cum primis servanda, Christianisque pectoribus insculpenda, ne se ullo modo Turcarum infidelium, hæreticorum, aliorumve Fidei hostium actionibus, vel communicationibus misceant, aut eorum ope, & auxilio in suis bellis utantur, maximè ubi contra alios Christianos præliandum est, nisi id justitia belli, & præcissæ defensionis necessitas velut ab invitis extorqueat, ut post Oldradum, & Speculatorem, omnes utriusque censuræ Auctores statuunt, quos Ego alibi (i) latè congesi, post Osasum, qui de hoc articulo peculiarem disputationem scripsit, quam post suas decisiones Pedemontanas atroxit, & idem, ex Politici Cochierus (k), Brancalasu (l) Bessoldus (m), Marquez (n), Armacanus (o), & alii (p) sentiunt, & pluribus rationibus, exemplis, & testimoniis Sacræ Scripturæ, & Piorum Auctorum comprobant.

22 Quicquid Hugo Grotius (q), Joannes Wumserus (r), & alii hæretici, aliquas in hoc extensiones admittant, quos, ut desicerent alia, vel illud Anaxandridis apud Athenæum (s) convincere posset, qui Ægyptiorum societatem, & commilitium, ob hanc solam diversæ Religionis, diversorumque Deorum causam, cultumque, his carminibus detrectavit, ex translatione Casauboni.

Vobis cum Ego militare nequeo:
Nec concordēs mores nostri sunt,
Nec leges, sed ab invicem dissident plurimam,
Tu bovem adoras, illum Ego diis sacrificio:
Maximū esse nomen anguillam putas,
Obsonium verò nos multò lautissimum:
A suilla tu abstines, ego verò præcipuè
Illam appeto, Canem veneraris, ego verbero
Sicubi offendam vorantem obsonium,
Sacerdotes hic omnibus esse partibus integros
Leges sciverunt: apud vos, ut constat, omnes sunt delibati,
Tu felem si malè habentem videris,
Ploras: Ego autem occisum maxima cum voluptate excorio,
Araneo, mæri apud vos maxima dignitas, apud me nulla.

23 His alia etiam adjici poterunt, quæ doctè in eadem rem novissimus Saavedra noster (t) animadvertit, pluribus probans, irritos semper, & infaustos exitus eos omnes habuisse, qui fœdera cum infidelibus ineunt, illorumve suppetias ad bellandum expetunt, & asciscunt: & sæpè contingere, ut vel à paucioribus superentur, vel ab infidelibus ipsis, quos in auxilium vocarunt, miserabiliter opprimantur. Ut in Constantinopolitanis Paleologis vidimus, & in Juda Machabeo sacra illius historia (u) testatur.

24 Idem, ipse idem Auctor (x), integro alio Emblemate de illis ostendit, qui cum junctis viribus inexpugnabiles essent, invicem inter se debellantes, vel mutuum sibi auxilium contra validiorem hostem non exhibentes, ei tandem in prædam cedunt, quod Tacitus (y) optimo exemplo de Britannis agens, demonstrat, quibus ratum fuisse inquit, duabus tribusve civitatibus conventum, ad commune periculum propulsandum, *Atque ita, dum singuli pugnant, universi vincuntur.*

25 Eandem etiam calamitatem eos experiri solere, qui se Potentioribus, & præsertim infidelibus, protegendos committunt, ab eodem Auctore (z) dissertè tractatur, & pluribus illustratur, & plenius adhuc à Justo Lipsio (a), Martino Magero (b), & Nicolao Bernegero (c), qui omnia aliorum dicta, & exempla, circa hanc propositionem recoluerunt, nihil antiquis, & recentioribus seculis frequentius fuisse concludentes, quam clientes occasione susceptæ alienæ protectionis, libertatem amittere, ex liberis clientes, ex clientibus servos effectos fuisse, & in pejorem sæpè, ac du-

(h) Sleidan. lib. 15. Scomb. 4. Polit. cap. 36. Mager. de advocat. arm. cap. 7. num. 122. Wams. exercit. 8. cap. 6. pagin. 550. Saaved. Empr. 93. pag. 683.

(i) Ego 1. tom. lib. 3. cap. 4. num. 20. & seqq.

(k) Coch. in Theat. Polit. lib. 2.

(l) Brancalass. in arte regnand. lib. 3. pag. 52.

(m) Bessol. de fœder. cap. 4.

(n) Marq. in Gubern. Christ. lib. 2. pag. 311.

(o) Armac. in Marie Gallico, lib. 2. per 101.

(p) Mager. & Wumser. ubi sup.

(q) Grot. de Jure belli, lib. 2.

(r) Wumser. sup.

(s) Athen. lib. 7. cap. 17.

(t) Saaved. Empr. 93. ex pag. 681.

(u) Machab. 2.

(x) Idem Empr. 90. ex pag. 665.

(y) Tacit. in vita Agricol.

(z) Idem Saaved. Empr. 92. ex pag. 676.

(a) Lips. 5. Polit. cap. 9.

(b) Mager. de advoc. armata, cap. 7. num. 144. & seqq.

(c) Berneger. ad Tacit. quæst. 73. & 206.

duriorem conditionem, & statum deductos. Et ad hanc periculorum plenam Protectionis aleam respicere venustum illiam Æsopæum apologum, de quo pulchrè Sigonius (d), sic inquit.

Accipitrem milvi pulsurum bella, columbe
Accipiunt Regem, Rex magis hoste nocet.
Incipiunt de Rege queri, quia sanius esset,
Milvi bella pati, quam sine Marte mori.

In idemque tendit proverbialis Aristophanis (e) versiculus, *Fefellit ridica vitem, sive, Decepit ipse vineam palus suam*, quem plenius intelliges, si quæ jam supra in alio Emblem. diximus, consu-

26 Et hæc etiam considerans Fridericus Mindanus (f), prudenter statuit, tutissimum jusque Reipubl. patrocinium esse, rectè agere, jus & justitiam administrare, cum vicinis, cujuscumque illi conditionis sint, pacem, & amicitiam colere, & si quæ contentiones moveantur, placidè eas citissimèque æquissimis mediis componere.

27 Quod ipsum est, quod & Ego ipse, Catholicos, & Christianissimos Reges, qui pro tempore regnant, iterum atque iterum hortor (quando mihi nihil aliud præter vota nunc superest) ut maturis consiliis ancipitem tot bellorum fortunam excusent, & quos Deus in æquali potentia reliquorum in tota Europa Principum Arbitros fecit, omniumque deribitores esse voluit, divulsos adhuc animos paulatim coalescere sinant, *Cœant in fœdera dextra*, junctisque viribus, contra Turcas, aliosve infideles, aut hæreticos, arma convertant, & vel exemplo nostri Emblematis moniti, eis in prædam cedere caveant, antiquisque dissidiis, simultatibus, æmulationibusve depositis, aut compositis, ferocientes inter se se motus, atque spiritus comprimant, quos

Seu calidus sanguis, seu rerum inscitia vexat.

28 Quam etiam preceationem, æquali pietate, ac verborum elegantia Maphæus (g) Cardinalis Barbarinus, postea Urbanus VIII. Pontif. Maxim. ad Divum Ludovicum Gallia Regem emisit, sic inquit,

Nunc, o verticis incola
Cælestis, audi quas preces decorum
Pallida cultum
Religio merens lachrymis tibi fundit obortis.
Invictè Rex, en Gallia,
Juncta est rursus Iberiæ
Sanguinis vinculis: Animos & Arma
Fac jungant arctum fœdus. Heu, quot conficit
Europa se discors in oris?
Squælet Pimica tellus:
Te devincta vocat Gracia compede,
Jordanes vocat, & sacrum
Christi sepulchrum vindicem moratur.

Neque quispiam miretur, quod toties hoc votum inculcem, cum ejus, nec dum impleti damna sentiamus, & ut Salvianus (h), inquit: *Melius sit plus probare aliquid, quam necesse est, quam minus forsitan, quam negotio debeatur.*

(d) Sigon. de Reg. lib. 8.

(e) Aristophan. in vesp. ad fin.

(f) Mindan. de mandat. Cameral. lib. 2. cap. 20.

(g) Maphæus Cardin. Od. in D. Ludov. pag. 86.

(h) Salvian. de Gubern. Dei, lib. 1. pag. 37.